

Temat lekcji: Białka – budowa i funkcje

Proszę przeczytajcie notatkę ☺

Białka to bardzo ważna grupa makromolekuł komórkowych. Biorą one udział w prawie wszystkich czynnościach życiowych organizmu i pełnią różnorodne funkcje. To właśnie biologiczna funkcja białek jest jednym z głównych kryteriów ich podziału.

Podział białek ze względu na funkcje

Każdy przejaw życia na Ziemi ma formę białkową. Białka często dzieli się ze względu na pełnione funkcje, wyróżniając białka enzymatyczne, strukturalne, zapasowe, transportujące, hormonalne, receptorowe, kurczliwe, magazynujące i obronne.

Różnorodność funkcji białek determinowana jest przez ich strukturę. Białka zbudowane są z aminokwasów, które łączą się ze sobą wiązaniami peptydowymi, tworząc różne struktury przestrzenne.

Struktura pierwszorzędowa to sekwencja aminokwasów tworzących łańcuch polipeptydowy. Jego przestrzenne ułożenie związane jest z powstawaniem wiązań wodorowych między poszczególnymi częściami łańcucha (struktura drugorzędowa). Z kolei struktura trzeciorzędowa określa przestrzenny układ struktur drugorzędowych, warunkowany przez wiązania dwusiarczkowe, oddziaływania jonowe, hydrofobowe i van der Waalsa. Niektóre z białek tworzą struktury czwartorzędowe będące połączeniem osobnych łańcuchów polipeptydowych.

Zapisać notatkę do zeszytu:

- 1.** Białka enzymatyczne odgrywają bardzo ważną rolę w metabolizmie organizmów. Mają one właściwości katalityczne, czyli specyficznym przyspieszają reakcje chemiczne. Najczęściej są to białka globularne (np. pepsyna czy katalaza).
- 2.** Białka strukturalne stanowią składniki budulcowe komórek i tkanek. Białkami strukturalnymi są białka fibrylarne (np. kolagen, elastyna, keratyna), a także histony.
- 3.** Białka zapasowe są formą magazynowania aminokwasów. U roślin białka zapasowe stanowią materiał energetyczny dla rozwijającego się zarodka.

4. Białka transportujące uczestniczą w transporcie rozmaitych substancji. Mogą transportować związki do wnętrza i na zewnątrz komórki (białka błonowe), a także do różnych miejsc organizmu (np. hemoglobina, lipoproteiny osocza).

Ważnym białkiem krwi jest zawarta w erytrocytach hemoglobina, która transportuje tlen.

5. Białka magazynujące (np. mioglobina, ferrytyna) stanowią rezerwę różnych substancji i jonów.

6. Białka hormonalne pełnią rolę regulacyjną w zapewnieniu homeostazy organizmu (np. insulina bierze udział w metabolizmie węglowodanów).

7. Białka receptorowe odpowiadają na bodźce chemiczne (np. receptor insuliny).

8. Białka kurczliwe biorą udział w reakcjach ruchowych.

9. Białka obronne bronią organizm przed patogenami (np. przeciwciała, interferony).

Przeciwciała są białkami odpornościowymi wytwarzanymi przez limfocyty B.

Zadanie do wykonania:

Przeczytajcie poniższy tekst i odpowiedzcie na pytanie:

„Hemoglobina pełni istotną rolę nie tylko w transporcie tlenu, ale także w transporcie COIndeks dolny 2_2 z tkanek do płuc. Około 10% COIndeks dolny 2_2 przenoszone jest w postaci rozpuszczonej we krwi, natomiast ~30% w postaci związanej z grupami aminowymi białek, a ~60% w postaci jonów wodorowęglanowych (IV) (HCOIndeks dolny 3_3 Indeks górny -). Ponadto hemoglobina odgrywa również znaczącą rolę w transporcie tlenku azotu (NO), którego główna rola w układzie krwionośnym polega na rozszerzaniu naczyń krwionośnych. (...) Hemoglobina oprócz swej podstawowej funkcji transportowej uczestniczy również w wielu innych procesach, przy czym niektóre z tych aktywności mogą mieć znaczenie fizjologiczne. Chociaż nie jest białkiem enzymatycznym, hemoglobina w niektórych przypadkach wykazuje działanie pseudoenzymatyczne, np. wykazuje aktywność katalazy. (...) Hemoglobina ma również aktywność peroksydazową. (...) Hemoglobina jest jednak 10–100 razy mniej aktywna niż właściwe peroksydazy.”

Na podstawie powyższego tekstu wymień dwie funkcje biologiczne hemoglobiny i określ, jaki skutek powoduje niedobór tego białka. Podaj przykład choroby, podczas której obserwuje się niedobór hemoglobiny.